

Utlåtande

Datum

2025-06-10

Utlåtande avgifter för skärgårdstrafiken på Åland

ÅOM 2024/50

Till Ålands ombudsmannamyndighet (ÅOM) har 10 oktober 2024 ankommit en anmälan mot Ålandstrafiken och Ålands landskapsregering för diskriminering av skärgårdsbor i Ålands skärgård, samt näringsidkare och andra beroende av skärgårdstrafiken genom påförande av oskäligen avgifter och straffavgifter vad avser skärgårdstrafiken i landskapet.

Ärendets innehåll

Klaganden uppger i sin e-post med anmälan att landskapsregeringen diskriminerar skärgårdsbor i Ålands skärgård samt näringsidkare och andra som är beroende av skärgårdstrafiken genom införandet av oskäligen avgifter för transporter som behövs för att upprätthålla samhället och vardagliga livet i den åländska skärgården. Klaganden menar att Ålandstrafiken och Ålands landskapsregering gör sig skyldiga till diskriminering och särbehandling genom dessa straffavgifter som årligen höjs med oskäligen procent och nu ligger på en nivå som allvarligt påverkar invånarna negativt. Klaganden menar att avgifterna i stället borde avskaffas för att möjliggöra likabehandling för alla att röra sig och verka inom landskapet. Klaganden hänför att motsvarande avgifter avskaffas i övriga landet på grund av lagstridighet och principen om likabehandling. Klaganden önskar att ÅOM utreder lagligheten vad gäller avgifterna och förfarandet av Ålands landskapsregering.

Lagrum

Ålands ombudsmannamyndighet, som avses i landskapslagen (2014:33) om Ålands ombudsmannamyndighet (härefter ombudsmannalagen), sköter de tillsynsuppgifter som avses i landskapslag (2022:43) om tillämpning av diskrimineringslagen (FFS 1325/2014), till den del förvaltningen grundar sig på lagtingets lagstiftningsbehörighet. Skärgårdstrafiken hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet med stöd av självstyrelselag (1991:71) för Åland 18 § 21 p. (vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik, farleder för den lokala sjötrafiken).

Enligt 20 § landskapslag (1967:23) om allmänna vägar i landskapet Åland är landskapet väghållare för landsvägar och bygdevägar. Enligt 18 § samma lag kan landskapsregeringen om särskilda skäl föreligger besluta att avgift skall uppbäras för utnyttjande av en frigående

färja som hör till allmän väg. Enligt information från landskapsregeringens infrastrukturavdelning 13.3.2025 hör samtliga färjleder som trafikeras inom ramen av landskapsregeringens skärgårdstrafik för frigående färjor till allmän väg.¹

Enligt 8 § 1 mom. diskrimineringslagen får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållande, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Enligt samma lags 10 § ska direkt diskriminering anses förekomma när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Utifrån 11 § 1 mom. i ovan nämnda lag är särbehandling inte diskriminering om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Sett till samma lags 13 § ska indirekt diskriminering anses förekomma när regler, kriterier eller förfaringssätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person, om inte regeln, kriteriet eller förfaringssättet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga.

Ombudsmannamyndighetens utredning

Klaganden uppger i sin anmälan att landskapsregeringen diskriminerar skärgårdsbor i Ålands skärgård samt näringsidkare och andra som är beroende av skärgårdstrafiken genom införandet av oskäligen avgifter för transporter som behövs för att upprätthålla samhället och vardagliga livet i den åländska skärgården.

Förbjudna diskrimineringsgrunder stipuleras i 8 § 1 mom. diskrimineringslagen enligt ovan. Förutom de omständigheter som nämns specifikt som förbjuden diskrimineringsgrund, så nämns även *någon annan omständighet som gäller den enskilde som person*. Dessa andra omständigheter likställs med de grunder som nämns explicit i 8 § 1 mom. i diskrimineringslagen. Enligt förarbetena är boningsort ett exempel på en sådan annan omständighet. (RP 19/2014 rd, RP 209/1993 rd).

Gällande direkt diskriminering konstateras det i förarbetet att med ogynnsam behandling avses en behandling, antingen en gärning eller en försummelse, genom vilken den som utsätts för förfarandet behandlas ofördelaktigare än andra. Det kan således handla om att exempelvis begränsningar, krav, belastningar eller förpliktelser uppställs bara för en viss person eller grupp av personer samt att till exempel förvägra eller begränsa allmänt tillgängliga förmåner, tjänster eller rättigheter. (RP 19/2014 rd, s. 74.)

¹ E-post från Hanna Sommarström 13.03.2025 med svar på begäran om information från ÅOM.

För att avgöra om det kan röra sig om indirekt diskriminering gäller huruvida bestämmelserna om avgifter synes vara skenbart neutrala men de facto särskilt missgynnar personer på grund av en förbjuden diskrimineringsgrund utan att grunda sig på lag eller annars ha ett godtagbart syfte och medlen att uppnå detta syfte är lämpliga och behövliga. Enligt förarbetet avses med att någon missgynnas sådana gärningar eller försummelser som har likadana följder som när någon missgynnas på det sätt som avses när det gäller direkt diskriminering. (RP 19/2014 rd, s. 80–81.)

Ombudsmannamyndighetens utlåtande

I det aktuella ärendet kan ÅOM konstatera att avgifter för skärgårdstrafiken i landskapet Åland tas ut oberoende av boningsort och sålunda tillämpas på samtliga resenärer och inte försätter en enskild individ i sämre ställning jämfört med andra individer på basen av en förbjuden diskrimineringsgrund. Konstateras även att 18 § landskapslag (1967:23) om allmänna vägar i landskapet Åland ger landskapsregeringen lagstöd att om särskilda skäl föreligger besluta att avgift skall uppbäras för utnyttjande av en frigående färja som hör till allmän väg. Därav konstateras att presumption inte föreligger i ärendet varken vad gäller direkt diskriminering eller indirekt diskriminering.

Övriga kommentarer

Ålands ombudsmannamyndighet noterar att högsta förvaltningsdomstolen (HFD) utan prövning 15.04.2025 förkastat ett besvär från Föglö kommun vad avser landskapsregeringens beslut om avgifter och regler för skärgårdstrafiken från hösten 2024. (Beslut 875/2025, Dnr 3017/03.04.04.08/2024), med hänvisning till att landskapsregeringen har lagstöd för att fastställa allmänna regler och avgifter för användning av den åländska skärgårdstrafiken. HFD har i sitt beslut inte tagit ställning till huruvida landskapsregeringen uppfyller rekvisitet *om särskilda skäl föreligger* som anges i 18 § landskapslag (1967:23) om allmänna vägar i landskapet Åland. Då ärendet till den delen ligger utanför Ålands ombudsmannamyndighets behörighet kan myndigheten inte ta ställning. Klaganden har vad avser ärendet till denna del möjlighet att vända sig till Justitieombudsmannen (JO) för prövning.

....

Johanna Fogelström-Duns
Diskrimineringsombudsman